

Etisk refleksjon

Marie Aakre

Hvordan *forløse* og *vedlikeholde* etisk refleksjon i en travel hverdag?

Hvordan bygger vi en reflekterende hverdagskultur?

Hvordan videreutvikler vi praktisk klokskap og personlig dømmekraft?

Hvordan sikrer vi moralsk praksis?

Hvem danner dannelsen hos oss?

Etisk refleksjon

Etikk er en praktisk disiplin (moralsk praksis)

Den sier noe om hvordan vi **bør** forholde oss
til hverandre.

Den spør hvordan vi kan skape forpliktelse mot
våre bør i praksis.

Guttorm Fløystad

Etisk refleksjon

Reflektert eller ureflektert moral

- Etikken (teoriene) kommer av moralen (praksis) og dens refleksjoner om seg selv –
(det følger ikke automatisk moral av etikk!)

Svein Aage Christoffersen

Etisk refleksjon

Hverdagskultur

Hva er de mest typiske kjennetegn på vår hverdagskultur ?

Hverdagsspråk

Hvordan snakker vi sammen hos oss?

Språk skaper virkelighet, - **det etiske språk** er ofte taust

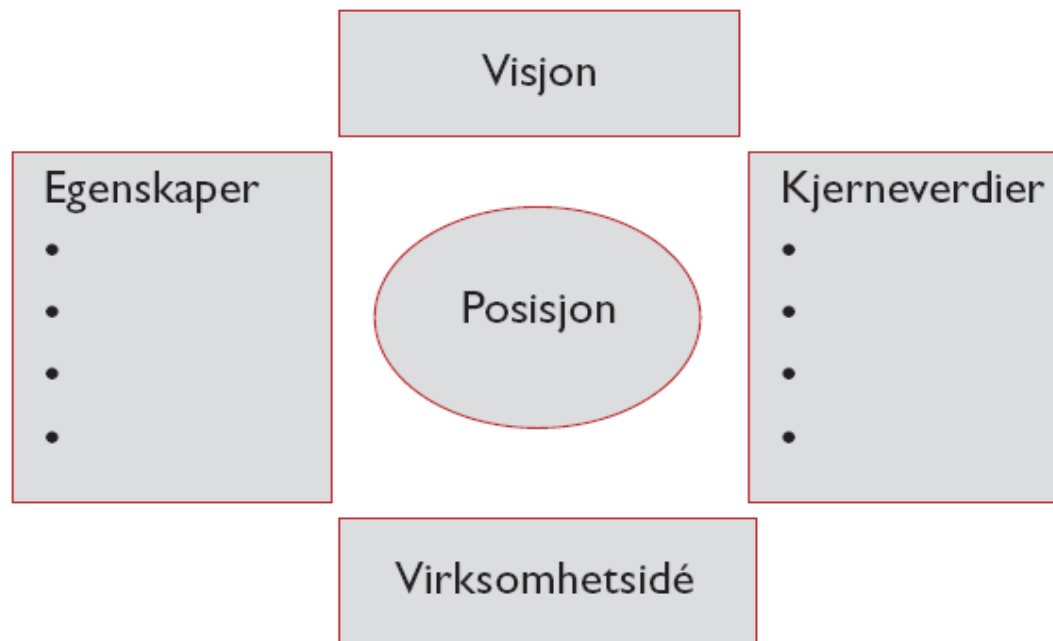
Å lede etiske refleksjon

Hva ligger i ledelse?

- Initiativet
- Definerings av konseptet
- Styring av prosessene
- Engasjementet i verdier

Truls Fougner, Manpower

Pilegrimskart

Å lede etisk refleksjon

Hverdagskultur, lederen som kulturbygger

Hvordan bruke etikk i praktisk lederskap?

”Når du ser en feil og ikke sier noe har du satt en ny standard”

Verdibasert og **verdibevisst** ledelse er avgjørende for utvikling av klokskap/ dømmekraft i praksis

Etisk refleksjon

Det er forskjell på

- Generell refleksjon
- Etisk refleksjon
- Gjennomføre en diskurs om et etisk dilemma
- Å søke personlig veiledning
- Å avlaste emosjonelle inntrykk (debriefing)

Etisk refleksjon

Hva er refleksjon?

En pedagogisk metode, en lærings og bevisstgjøringsprosess for å styrke den praktiske klokskapen (fronesis). En dialogmetode for å kvalitetsutvikle etisk bevissthet og relasjonskompetanse. Dette skjer ved å betrakte egen og andres innflytelse, finslipe erfaringskompetanse, den tause kunnskapen, det som faktisk skjer, det levende livet, de valg som gjøres.

Re-fleksjon er et relasjonelt betinget begrep, nært beslektet med verdien respekt (respektare) som kan oversettes til å "se om igjen"

Ordet refleksjon betyr egentlig ettertanke, overveielse, å omtenke, svare, reagere, tilbakekaste lyd og lys (belyse) , å speile, å utvide, bevisstgjøre, å sette i bevegelse, å se og å innse

Refleksjon innebærer å anerkjenne / gi legitimitet til egne og andres tanker. Benevnelsen "å klatre på hverandres tanker" er sentral, sammen med bruk av aktiv lytting, gehør og respons.

Etisk refleksjon

Refleksjon er et middel for å forsterke /forbedre profesjonaliteten i praktiske yrker, et middel til å finslipe erfaringsbasert kunnskap

Reflection-in-action (i handlingen/ gjøren)

Reflekterer over det en oppdager i handlingen, settes bedre i stand til å handle riktig eller godt her og nå

Reflection-on-action (over handlingen/ gjøren)

Tilbakeblikk, retrospektiv refleksjon for å prøve å tolke, forstå og lære av noe som er erfart

(Schøn 1983)

Beslutningsprosess

Verdier (*åpne, skjulte*) bevarer vi gjennom

Normer og regler som påvirker våre

Holdninger (*fordommer*), som styrer våre

Vurderinger og resulterer i

Handlinger

Etisk refleksjon

Refleksjonsarbeidets formål:

Fronesis;

- Å videreutvikle praktisk klokskap
- Styrket dømmekraft og skjønnsutøvelse
- Styrket bevissthet over egen og andres innflytelsen
- Hvordan jeg / hvordan vi (i vår kultur) forvalter makt og avhengighet

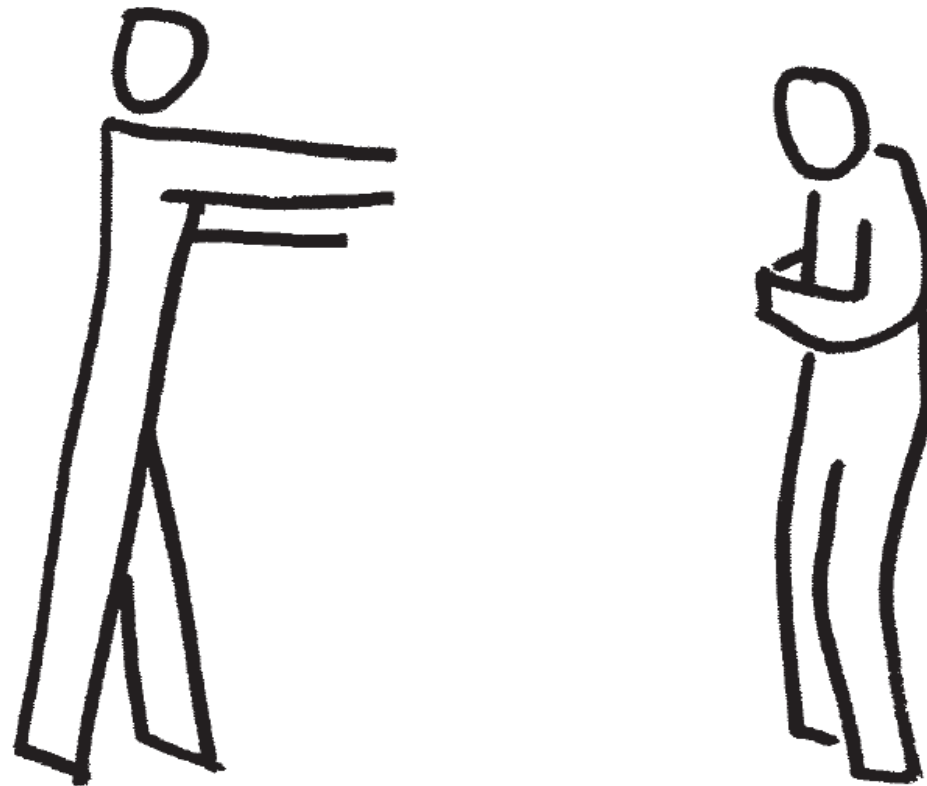
Etisk refleksjon

Refleksjonen i praksis må belyse ulike perspektiv (kunnskap, erfaring, normer, rutiner, dilemma, forbilder, kultur)

- Det moralske og etiske ligger alltid ***i møtet*** med den andre, - ikke i idealene, ikke i verktøyene, ikke i prinsippene eller verdiene.

Profesjonsetikk
Svein Aage Christoffersen

Mellomrommet

Etisk refleksjon

Hva er *etisk* refleksjon;

Det etiske ligger i vårt *normative* mandat å betrakte og bedømme *egen og andres innflytelse* i praksis.

Det etiske ligger *i språket* og *de perspektiv* vi bruker for å se grundigere etter

Etisk refleksjon

Tilbakemeldingskultur

Læring betinger tilbakemelding(kritikk)

Hvis personen og/eller organisasjonen ikke har kultur for kritikk kan den heller ikke lære

Etisk refleksjon

Modige møter i respekt og omtanke

Refleksjonsmodeller

- Individuelt
- Kollegabasert
- Gruppebasert
- Kontinuerlig (kultur)
- Systematisk, rytmisk i grupper
- Å lede etisk refleksjon

Etisk refleksjon

Verktøy;

- Normer og kultur
- Refleksjonskort
- En verdi, en visjon, et etisk begrep
- En refleksjonstekst
- En fortelling, en erfaring
- En situasjon, en reaksjon

Etisk refleksjon

*Du skal ikke klistre fine øyeblikk opp på
veggen i tankene*

og forgylle dem med lengselen din

*Du skal kjøre spettet hardt innunder
arrete hverdager og vippe dem opp*

En etter en

*- det er derfor livet har deg på
mannskapslista*

Kolbein Falkeid

Etisk refleksjon

JEG, den reflekterende praktiker

Refleksjon, - den sekvensielle samtalen som kommunikasjons metode

..... *når du sier det da tenker jeg at*

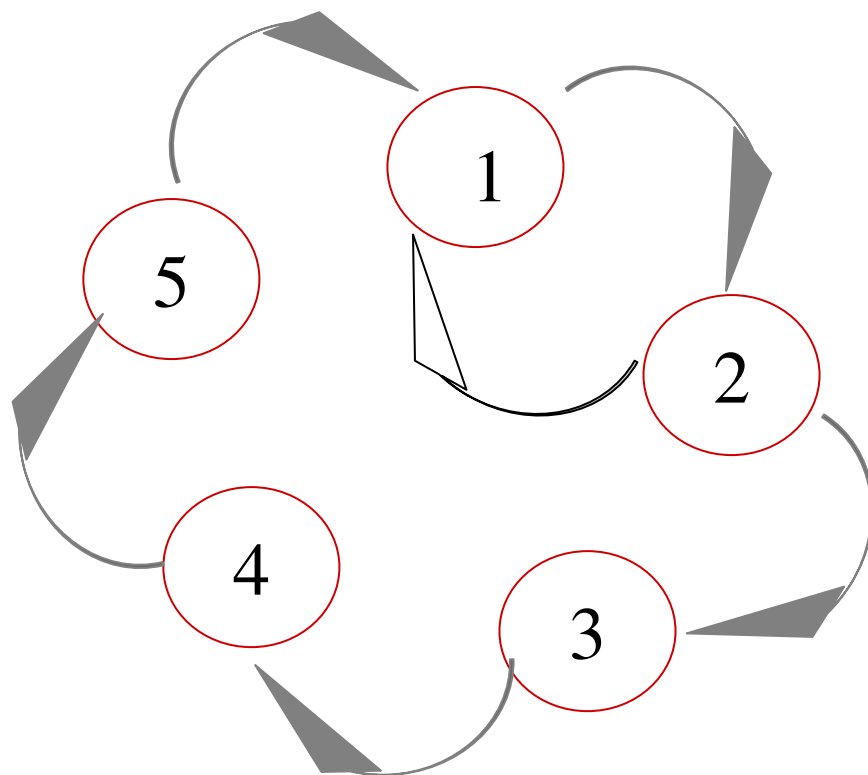
Kommunikasjonsmetoden bygge på en systemisk tilnærming. Sekvensiell samtale eller diskusjon er både en lytteøvelse og en teknikk for hypotesedannelse.

David Campell, Kompetansebroen.
J.Danelund og C.Jørgensen

Danmarks forvaltningshøyskoles forlag 2002

Refleksjonsøvelse (sekvensiell samtale)

Modige møter i respekt og omtanke

Når du sier det, tenker jeg at...

01.10.2010

etikk - refleksjon

Etisk refleksjon

- **Det er etisk å melde fra**
- **Vi melder fra for lite**
- **En adresse** for de etiske dilemma, hvem kan/vil jeg gå til?
- Nærmeste leder/ledelsen
- En klok kollega Mentor/veileder
- Tillitsvalgt
- Klinisk etikk-komite
- Profesjonsetiske råd
- Media
- Advokat, domstol

Etisk refleksjon

Personalstøtte bør sikre

- Åpnere handlingsrom (kultur)
- Flere mellomrom
- Faste refleksjonsrom
- Systematiske veiledningsrom

UnniK

Et kur- og kurscenter for etikk i arbeidslivet

Alt i vår virksomhet handler om kommunikasjon og etikk

Vi setter anvendt etikk på dagsorden

Vi skreddersyr og leder læringsprosesser

Vi skaper ro, rammer og rom

Vi trener på de modige møter og nødvendige samtaler

Vi bruker det etiske språk og etiske verktøy

Vi underviser, veileder og styrker både ledere og ansatte

Vi bygger gode og verdibevisste samhandlingskulturer

Etisk refleksjon

Referanser

Aakre Marie

Hva er verdiene verdt? Utprøving av etisk regnskap ved St. Olavs Hospital . ISBN 82-303-0374-6

Donald Schön

Den reflekterende praktiker

Tom Andersen

Reflekterende team

G. Bateson

Systemisk bevisstgjøring

Polyani

Tacit Knowledge, den tause kunnskapen

Kari Martinsen

Den reflekterende praktiker, kunnskapen, evidensen og skjønnet

Kari Martinsen

Å se og å innse

Marit Kirkvold

En hatt med slør

Einar Aadland

Verdibasert ledelse

Arne Johan Vetlesen

Hva er etikk? Universitetsforlaget 2008

Øyvind Kvalnes

Se gorillaen. Etikk for arbeidslivet. Universitetsforl.

Svein Aage Christoffersen Profesjonsetikk. Universitetsforlaget

Tom Eide og Einar Aadland Etikkhåndboka for kommunenes helse og omsorgstjenester